

Βιβλιοκρισίες Βιβλιοπαρουσιάσεις

Μια ιστορία απ' τα παλιά

Για το σχολικό εγχειρίδιο: Β. Ασημομύτης,
Γ. Γρυντάκης, Θ. Κατσουλάκος, Σ. Κόνδης,
Χ. Μπουλώτης, Β. Σκουλάτος,
*Η ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥ
ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΩΣ ΤΗΝ
ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ*, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1997, 349 σ.

Λώρης Κουλλαπής

«ΟΙ ΤΟΥΡΚΟΙ αποτελούν τμήμα μιας ευρύτερης ομάδας λαών, των ουραλο-αλταϊκών. Αρχίζουν να εγκαθίστανται σταδιακά στον τουρκικό χώρο περί τα τέλη της 1ης χιλιετίας μ.Χ. Η παρουσία του νέου φυλετικού στοιχείου γίνεται εμφανής σε διάφορες όψεις του υλικού πολιτισμού, πρωτόφαντου στον τουρκικό χώρο. Νέος τύπος κεραμικής, αρχιτεκτονικής, όπλων και εργαλείων παρουσιάζεται. Τα τουρκικά φύλα, στο νέο χώρο εγκατάστασής τους, έρχονται σε στενή επαφή με τους ανθηρούς αιγαιακούς πολιτισμούς, αφομοιώνουν ένα πλήθος πολιτιστικών στοιχείων του μικρασιατικού και του βαλκανικού και έτσι, βαθμιαία, μορφοποιείται ένας νέος πολιτισμός καθαρά τουρκικός».

Το πιο πάνω απόσπασμα εντοπίστηκε στην εισαγωγή του νέου σχολικού εγχειρίδιου για την Α' Λυκείου «Η πολιτισμική προσφορά του Ελληνισμού από την Αρχαιότητα ως την Αναγέννηση», στη σελίδα 8. Οι μικροαλλαγές που υπέστη –οι οποίες πιστεύω είναι ευνοήτες– έγιναν μόνο για να καταδειχθεί ότι αντίστοιχα ιδεολογήματα εμφανίζονται και στα σχολικά εγχειρίδια της γειτονικής μας χώρας. Η αναχρονιστική αντίληψη περί «καθαρότητας» του δικού μας πολιτισμού και ιστορικής συνέχειας του δικού μας έθνους δεν είναι αποκλειστικά ελληνικό φαινόμενο, αλλά συνιστά το βασικότερο πλέγμα της εθνοκεντρικής (σχολικής) ιστοριογραφίας σε παγκόσμιο επίπεδο, από το οποίο ούτε τα ελληνικά αλλά ούτε και τα τουρκικά σχολικά εγχειρίδια δεν έχουν ακόμα απεγκλωβιστεί.

Ενότητα και φυλετισμός

Αξιοσημείωτη είναι η προσπάθεια του εγχειρίδιου να αναπαράγει το στερεότυπο της φυλετικής συνοχής των αρχαίων Ελλήνων από την εποχή των Μυκηναίων μέχρι τους Μηδικούς Πολέμους ή ακόμα και την εποχή των κατακτήσεων του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Χαρακτηριστικό εδώ είναι το ότι ο Τρωικός πόλεμος εντάσσεται στα πλαίσια μιας ρομαντικής φαντασίωσης, μιας συσπείρωσης εν ονόματι της κοινής καταγωγής (σ. 18), κάτι που συνυπάρχει με το ορθολογικό στοιχείο, ότι δηλαδή τα κίνητρα εκείνων που έλαβαν μέρος στην εκστρατεία ήταν οικονομικής φύσης (σ. 37, 39). Έτσι η εκστρατεία βαφτίζεται από τους συγγραφείς ως «πανελλήνια», παρόλο που σε κατοπινό κεφάλαιο βρίσκουμε την πληροφορία πως ο Όμηρος χρησιμοποιούσε τον όρο Έλληνες αποκλειστικά γι' αυτούς που κατάγονταν από τη Φθιώτιδα (σ. 121). Αυτά τα αντιφατικά στοιχεία δεν φαίνεται να δημιουργούν αμφιβολίες στον μαθητή, μια και το τελευταίο πράγμα που αναπαράγει αυτό το εγχειρίδιο είναι η αμφιβολία. Η μονολιθικότητά του επισκιάζει τις λιγοστές ορθολογικές αναφορές. Είναι απορίας άξιο πώς υπάρχουν αυτοχαρακτηρολογίες στο εγχειρίδιο, οι οποίες

ανάγονται σε σταθερά χαρακτηριστικά της ελληνικής φυλής από την αρχαιότητα μέχρι τις μέρες μας (σ. 22, 23). Τα χαρακτηριστικά αυτά λειτουργούν εκ των προτέρων αντιθετικά ως προς τον Άλλο με τον οποίο βρισκόμαστε σε αντιπαράθεση, ακόμα κι αν αυτό δεν αναφέρεται ρητά. Έτσι ο «ριψοκίνδυνος, φιλοτάξιδος και φιλοπερίεργος Έλληνας» έχει μείνει αμετάβλητος από την εποχή των Μυκηναίων, ενώ είναι αδιανόητο να έχουν τέτοιου είδους «φυλετικά» χαρακτηριστικά, οι οποιοιδήποτε αλλόφωνοι ή αλλόθρησκοι με τους οποίους ερχόμαστε σε πραγματική ή νοερή αντιπαράθεση. Στην πρώτη κατηγορία εντάσσονται πρώτιστα οι Αλβανοί, μια και είναι η πολυπληθέστερη ομάδα μεταναστών στην Ελλάδα, ενώ στη δεύτερη οι Τούρκοι και οι πολίτες της ΠΓΔ της Μακεδονίας, αφού είναι εκείνοι οι Άλλοι που εμπλέκονται στα λεγόμενα «εθνικά ζητήματα», όπως αποκλούνται τα θέματα που απασχολούν την εξωτερική πολιτική της Ελλάδας. Στη συνείδηση του αυριανού πολίτη εμφυτεύονται τα πιο πάνω ως «ελληνικές» αξίες, είναι κοντολογίς το «δαμόνιο της φυλής» που μοιάζει κι αυτό να είναι εκ φύσεως αποκλειστικό προνόμιο των Ελλήνων.

Η φυλετική συνοχή των Ελλήνων είναι διάχυτη στο πρώτο κεφάλαιο και κυρίως στις σελίδες 17-89, συνοδεύεται δε από την παντοειδή συνοχή του «Ελληνισμού» σε όλες τις εκφάνσεις της καθημερινής και πολιτισμικής ζωής στην αρχαιότητα. Έτσι όσον αφορά τη γραφή, τη γλώσσα, τη θρησκεία και την κοινωνικοπολιτική οργάνωση κατασκευάζεται στο εγχειρίδιο μια ενιαία πολιτισμική έκφραση, η «Μυκηναϊκή Κοινή» (σ. 24), κάτι που αποκλείει εκ των προτέρων, υποβαθμίζει, περιθωριοποιεί ή αποσιωπά την ύπαρξη των ποικιλοτρόπων άλλων πολιτισμικών στοιχείων ξένων, δανεισμένων ή ελληνικών. Πάντως υπάρχει η πληροφορία στο εγχειρίδιο ότι ο όρος «κοινή» είναι γνωστός από τους ελληνιστικούς χρόνους, εντούτοις, στα πλαίσια πάντοτε μιας φανταστικής συνοχής των Ελλήνων την εποχή των Μυκηναίων και της «απόλυτης ομοιομορφίας»² του πολιτισμού τους, υποβάλλεται ο όρος αυτός σε μια σημασιολογική διεύρυνση για να καλύψει και προγενέστερες εποχές. Την ίδια ακριβώς ομοιομορφία στη σύγχρονη Τουρκία κατασκευάζει και το τουρκικό σχολικό εγχειρίδιο «Κοινωνικές Γνώσεις» για την τετάρτη Δημοτικού και εκπλήσσει (;) το ότι χρησιμοποιεί την ίδια ακριβώς επιχειρηματολογία για να αποδείξει πως «οι άνθρωποι που αποτελούν ένα έθνος έχουν τους ίδιους στόχους, τις ίδιες επιθυμίες»³. Όσο για τις «ιδιότητες» του τουρκικού έθνους, αυτές δεν φαίνεται να διαφέρουν πολύ απ' αυτές του «Ελληνισμού». Στις σελίδες που προηγούνται γίνεται πραγματική πλήση εγκεφάλου για την αδιάλειπτη γλωσσική, ιστορική ή πολιτισμική συνοχή του τουρκικού έθνους στο παρελθόν και το παρόν⁴. Δεν έχει ιδιαίτερη

